

**"MALİYYƏ HESABATLARININ AUDİTİNİ VƏ YA TƏHLİLİNİ,
YAXUD DİGƏR TƏSDİQLƏMƏ VƏ YA ƏLAQƏLİ XİDMƏTLƏR
ÜZRƏ TAPŞIRIQLARI YERİNƏ YETİRƏN ŞİRKƏTLƏR ÜÇÜN
KEYFİYYƏTİN İDARƏ EDİLMƏSİ"** (15 dekabr 2022-ci il tarixindən
qüvvədədir)

Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartının

ŞƏRHİ

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ	Paraqraf
Bu BKİS-in əhatə dairəsi.....	A1–A2
Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi	A3–A5
Bu BKİS-in tətbiq sahəsi	A6–A9
Anlayışlar	A10–A28
Müvafiq tələblərin tətbiq olunması və onlara riayət edilməsi	A29
Keyfiyyət idarəetmə sistemi	A30–A38
Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi	A39–A54
İdarəçilik və ali rəhbərlik	A55–A61
Müvafiq etik normalar.....	A62–A66
Sifarişlərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı.....	A67–A74
Tapşırığın yerinə yetirilməsi	A75–A85
Resurslar.....	A86–A108
Məlumat və məlumatvermə.....	A109–A115
Müəyyən edilən cavab tədbirləri	A116–A137
Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi.....	A138–A174
Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri	A175–A186
Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi	A187–A201
Sənədləşdirilmə	A202–A206

I sayılı "Maliyyə hesabatlarının auditini və ya təhlilini, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirən şirkətlərdə keyfiyyətin idarə edilməsi" Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartı (ISQM) "Keyfiyyətin idarə edilməsi, audit, təhlil, digər təsdiqləmə və əlaqəli xidmətlər üzrə beynəlxalq standartlara ön söz" ilə birlikdə oxunmalıdır.

Standartın paraqrafına istinad	Standartın maddəsi	Şərh	Qeyd
1-5	BKİS-in əhatə dairəsi	<p>Bu BKİS-in əhatə dairəsi (İst: Paraq. 3–4)</p> <p>Bu Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartı (BKİS) maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqlar üçün keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasına görə şirkətin məsuliyyətlərindən bəhs edir.</p> <p>A1. 2400 sayılı (düzəliş edilmiş) Təhlil tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISRE)¹ və 3000 sayılı (düzəliş edilmiş)² Təsdiqləmə tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISAE) daxil olmaqla, IAASB-nin digər standartları tapşırıq səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi məqsədilə tapşırıq üzrə tərəfdaşı üçün tələbləri müəyyən edir.</p> <p>A2. IESBA Məcəlləsi³ peşəkar mühasiblərə ictimai maraqlara uyğun hərəkət etmək məsuliyyətini yerinə yetirməyə imkan verən peşəkar mühasiblər üçün tələbləri və praktiki tətbiq materiallarını ehtiva edir. 15-ci paraqrafta göstəriləndiyi kimi, bu BKİS-də təsvir edilən tapşırıqın yerinə yetirilməsi kontekstində tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi peşəkar mühasibin ictimai maraqlara uyğun hərəkət etmək məsuliyyətinin bir hissəsini təşkil edir.</p>	
6-11	Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi	<p>Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi (İst: Paraq. 6–9)</p> <p>A3. Şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentlərini təsvir etmək üçün müxtəlif terminologiya və ya çərçivələrdən istifadə edə bilər.</p> <p>A4. Komponentlərin bir-biri ilə əlaqəli xüsusiyyətinə misal olaraq aşağıdakıları göstərmək olar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi keyfiyyət idarəetmə sistemində riskə əsaslanan yanaşmanın tətbiqi zamanı 	

¹ 2400 sayılı (düzəliş edilmiş) "Tarixi maliyyə hesabatlarının təhlili üzrə tapşırıqlar" Təhlil tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISRE)

² 3000 sayılı (düzəliş edilmiş) "Tarixi maliyyə məlumatlarının auditi və təhlilindən başqa təsdiqləmə tapşırıqları" Təsdiqləmə tapşırıqları üzrə beynəlxalq standart (ISAE)

³ Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Standartları Komitəsinin "Peşəkar mühasiblərin etika məcəlləsi" (o cümlədən Beynəlxalq müstəqillik standartları) (IESBA Məcəlləsi)

		<p>şirkətin riyayət etməli olduğu prosesi müəyyən edir.</p> <p>İdarəçilik və ali rəhbərlik komponenti keyfiyyət idarəetmə sistemini dəstəkləyən mühit yaradır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resurslar və məlumatlar, habelə məlumatvermə komponentləri keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasına, tətbiqinə və idarə olunmasına imkan verir. • Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi bütövlükdə keyfiyyət idarəetmə sisteminin monitoringi üçün nəzərdə tutulmuş prosesdir. Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələri şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinə uyğun olan məlumatları təmin edir. • Xüsusi məsələlər arasında əlaqələr ola bilər, məsələn, müvafiq etik normaların müəyyən aspektləri sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı ilə əlaqədardır. <p>A5. Keyfiyyət idarəetmə sistemi 14(a) və (b) paragraflarında müəyyən edilən məqsədlərə nail olunmaması riskini məqbul dərəcədə aşağı səviyyəyə endirdikdə əgəlabatan əminlik əldə edilir. Əgəlabatan əminlik əminliyin mütləq səviyyəsi deyil, çünki keyfiyyət idarəetmə sisteminin tərkib məhdudiyətləri vardır. Bu cür məhdudiyətlərə qərarlar qəbul edilərkən insan tərəfindən yürüdüən mühakimələrin səhv ola biləcəyi və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində xətalərin, məsələn, insan səhvi və ya davranışı və ya informasiya texnologiyalarının (İT) tətbiq edilməsində xətalər səbəbindən baş verə biləcəyi daxildir.</p>	
12	<p>BKİS-in tətbiq sahəsi</p>	<p>Bu BKİS-in tətbiqetmə sahəsi (İst: Paraq. 12)</p> <p>A6. Bu BKİS-in məqsədi onun tələblərinin müəyyən olunduğu konteksti təmin edir, bu BKİS-in arzuolunan nəticəsini müəyyən edir və şirkətə nəyin yerinə yetirilməli olduğu və müvafiq hallarda, bunun üçün müvafiq vasitələr haqqında anlayış əldə etməyə kömək etmək məqsədi daşıyır.</p> <p>A7. Bu BKİS-in tələbləri “-malı, -məli” şəkilçiləri ilə ifadə olunur.</p> <p>A8. Müvafiq hallarda praktik tətbiq və digər izahedici materiallarda tələblərin əlavə izahı və onların yerinə yetirilməsi üçün tövsiyələr verilir. Xüsusən, onlar:</p>	

		<ul style="list-style-type: none"> Tələbin mənasını və ya əhatə dairəsini daha dəqiq izah edə bilər; habelə Tələblərin necə tətbiq oluna biləcəyini əks etdirən nümunələr ehtiva edə bilər. <p>Bu cür tövsiyələr özlüyündə tələb təşkil etməsə də, tələblərin düzgün tətbiqinə aiddir. Praktik tətbiq və digər izahedici materiallarda həmçinin bu BKİS-də əks etdirilən məsələlərə dair ilkin məlumatlar təqdim edilə bilər. Müvafiq hallarda, praktik tətbiq və digər izahedici materiallara ictimai sektordakı auditor təşkilatlarına xas olan əlavə mülahizələr daxil edilir. Bu əlavə mülahizələr hazırki BKİS-də əks etdirilən tələblərin tətbiq edilməsinə kömək edir. Bununla belə, onlar şirkətin bu BKİS-də əks etdirilən tələbləri tətbiq etmək və onlara riayət etmək məsuliyyətini məhdudlaşdırmır və ya azaltmır.</p> <p>A9. Bu BKİS-ə “Təriflər” başlığı altında bu BKİS-in məqsədləri üçün müəyyən terminlərə şamil edilən mənaların təsviri daxildir. Bu təriflər hazırki BKİS-in ardıcıl tətbiq edilməsinə və şərh edilməsinə kömək etmək üçün verilmiş və istər qanun və qaydalarda, istərsə də başqa məqsədlər üçün müəyyən edilən tərifləri əvəz etmək üçün nəzərdə tutulmur. IFAC tərəfindən nəşr olunan “Keyfiyyətin idarə edilməsi, audit, təhlil, digər təminat və əlaqəli xidmətlər üzrə beynəlxalq standartlar toplusu”nda IAASB tərəfindən təqdim edilən Beynəlxalq Standartlara aid Terminlər lüğəti bu BKİS-də müəyyən edilən terminləri ehtiva edir. Terminlər lüğətinə həmçinin ümumi və ardıcıl təsvir və tərcümə edilməsinə kömək etmək üçün BKİS-lərdə olan digər terminlərin təsvirləri də daxil edilmişdir.</p>	
13	Qüvvəyə minmə tarixi	Qüvvəyə minmə tarixi	
		13. Bu BKİS-ə uyğun keyfiyyət idarəetmə sistemləri 15 dekabr 2022-ci il tarixinədək hazırlanmalı və tətbiq edilməli və bu BKİS-in 53-54-cü paragraflarına uyğun olaraq tələb olunan keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi 15 dekabr 2022-ci il tarixindən sonra bir il ərzində həyata keçirilməlidir.	
14-15	Məqsəd	Məqsəd	
		14. Şirkətin məqsədi maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili, yaxud şirkətin yerinə yetirdiyi digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmət tapşırıqları üçün keyfiyyət idarəetmə	

		<p>sistemini hazırlamaq, tətbiq etmək və idarə etməkdir ki, bu da şirkəti əqlabatan əminliklə təmin edir:</p> <p>(a) Şirkət və onun heyəti öz məsuliyyətlərini peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun həyata keçirir və tapşırıqları bu cür standartlara və tələblərə uyğun yerinə yetirirlər; habelə</p> <p>(b) Şirkət və ya tapşırıq üzrə tərəfdaşların təqdim etdikləri tapşırığa dair hesabatlar müvafiq şəraitə uyğundur.</p> <p>15. Tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi ictimai maraqlara xidmət edir. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması şirkətə 14(a) və (b) paragraflarında qeyd olunan keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına dair əqlabatan əminlik verməklə tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə yetirilməsinə imkan verir. Tapşırıqların keyfiyyətlə yerinə yetirilməsi peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun olaraq tapşırıqları planlaşdırmaq və yerinə yetirmək və onlar haqqında hesabat verməklə əldə edilir. Həmin standartların məqsədlərinə nailolma və qüvvədə olan qanun və ya qaydaların tələblərinə riayət etmə peşəkar mühakimənin yürüdülməsini və tapşırığın növünə aid olduqda, peşəkar inamsızlığın tətbiq edilməsini ehtiva edir.</p>	
16	<p style="text-align: center;">Anlayışlar</p>	<p>16. Bu BKİS-də işlədilən terminlər aşağıdakı mənaları bildirir:</p> <p>(a) Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində çatışmazlıq (Deficiency in the firm’s system of quality management) (bu BKİS-də “çatışmazlıq” adlandırılır)</p> <p>(b) Tapşırıq sənədləri (Engagement documentation) – Mütəxəssis-praktikin gördüyü işlərin, əldə etdiyi və gəldiyi nəticələrin qeydə alınması (bəzən “işçi sənədlər” və ya “iş sənədləri” terminlərindən istifadə olunur)</p> <p>(c) Tapşırıq üzrə tərəfdaş⁴ (Engagement partner) – Auditor təşkilatının təyin etdiyi, tapşırığa və onun yerinə yetirilməsinə, şirkətin adından təqdim edilən hesabata görə məsuliyyət daşıyan və zəruri</p>	

⁴ “Tapşırıq üzrə tərəfdaş” və “tərəfdaş” terminləri müvafiq hallarda ictimai sektor ekvivalentlərinə istinadən oxunmalıdır.

		<p>hallarda peşəkar, qanunverici və ya tənzimləyici orqan tərəfindən müvafiq səlahiyyət verilmiş tərəfdaş və ya digər şəxs.</p> <p>(d) Tapşırığın keyfiyyətinin təhlili (Engagement quality review) – Tapşırığın keyfiyyətini nəzərdən keçirən şəxs tərəfindən yerinə yetirilən və tapşırığın hesabatı tarixində və ya ondan əvvəl tamamlanan tapşırıq qrupu tərəfindən edilən əhəmiyyətli mülahizələrin və onlar üzrə əldə edilən nəticələrin obyektiv qiymətləndirilməsi.</p> <p>(e) Audit tapşırığının keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert (Engagement quality reviewer) – Tapşırığın keyfiyyətini təhlil etmək üçün şirkət tərəfindən təyin edilmiş tərəfdaş, şirkətdə digər şəxs və ya kənar şəxs.</p> <p>(f) Tapşırıq qrupu (Engagement team) – Auditorun kənar eksperti⁵ və tapşırığa birbaşa kömək edən daxili auditorlar istisna olmaqla, audit tapşırığını yerinə yetirən bütün tərəfdaşlar və işçi heyəti, eləcə də tapşırığa dair audit prosedurlarını yerinə yetirən digər şəxslər. (İst: Paraq. A13)</p> <p>(g) Kənar yoxlamalar (External inspections) – Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi və ya şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqlarla bağlı kənar nəzarət orqanı tərəfindən aparılan yoxlamalar və ya araşdırmalar. (İst: Paraq. A14)</p> <p>(h) Nəticələr (Findings) (keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı) – bir və ya bir neçə çatışmazlıqların mövcud ola biləcəyini göstərən, monitoring fəaliyyətinin yerinə yetirilməsi, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrdən toplanmış keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması haqqında məlumat. (İst: Paraq. A15–A17)</p> <p>(i) Şirkət (Firm) – Fərdi mütəxəssis-praktik, tərəfdaşlıq və ya korporasiya, yaxud peşəkar mühasiblərin digər təşkilatı və ya onların ictimai sektor ekvivalenti. (İst: Paraq. A18)</p> <p>(j) Listinq subyekti olan müəssisə (Listed entity) – Səhmləri, qiymətli kağızları və ya borcları tanınmış fond birjasında kotirovka edilən və ya qeydə alınmış, yaxud tanınmış fond birjasının və</p>	
--	--	--	--

⁵ 620 sayılı "Auditorun ekspertlərinin işindən istifadə edilməsi" BAS-ın 6(a) paragrafında "auditorun eksperti" termininin tərfi verilir.

		<p>ya ona ekvivalent olan qurumun qaydaları əsasında satışa çıxarılan müəssisə.</p> <p>(k) Şəbəkə şirkəti (Network firm) – Şirkətin şəbəkəsinə məxsus şirkət və ya müəssisə.</p> <p>(l) Şəbəkə (Network) – Aşağıdakı atributlara malik daha geniş struktur: (İst: Paraq. A19)</p> <p>(i) Əməkdaşlıq məqsədilə təsis edilmiş; habelə</p> <p>(ii) Açıq şəkildə mənfəət və ya məsrəflərin bölüşdürülməsi məqsədi daşıyan və ya ümumi mülkiyyət, nəzarət və ya idarəetməni, ümumi keyfiyyətin idarə edilməsi siyasəti və ya prosedurlarını, ümumi biznes strategiyasını bölüşən, ümumi brend adından və ya peşə resurslarının əhəmiyyətli hissəsindən istifadə edən.</p> <p>(m) Tərəfdaş (Partner) – Peşəkar xidmətlərin göstərilməsi üzrə tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün şirkətlə əməkdaşlıq etmək səlahiyyətinə malik istənilən şəxs.</p> <p>(n) Heyət (Personnel) – Tərəfdaşlar və şirkətdəki işçilər. (İst: Paraq. A20–A21)</p> <p>(o) Peşəkar mühakimə (Professional judgment) – Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması şəraitində uyğun olan fəaliyyət planları haqqında əsaslandırılmış qərarların qəbul edilməsində peşəkar standartlar kontekstində müvafiq təlim, bilik və təcrübənin tətbiq edilməsi.</p> <p>(p) Peşə standartları (Professional standards) – Beynəlxalq Audit və Təsdiqləmə Standartları Şurasının (IAASB) “Keyfiyyətin idarə edilməsi, audit, təhlil, digər təsdiqləmə və əlaqəli xidmətlər üzrə beynəlxalq standartlara ön söz” kontekstində müəyyən edilən audit tapşırıqları ilə bağlı standartlar və müvafiq etik normalar.</p> <p>(q) Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlər (Quality objectives) – şirkət tərəfindən əldə edilməli olan keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentləri ilə bağlı arzuolunan nəticələr.</p> <p>(r) Keyfiyyət riski (Quality risk) – Aşağıdakılar üçün ağlabatan ehtimalın olduğu risk:</p> <p>(i) Baş verməsi; habelə</p> <p>(ii) Ayrılıqda və ya digər risklərlə birlikdə</p>	
--	--	---	--

		<p>keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı bir və ya bir neçə məqsədə nail olunmasına mənfi təsir.</p> <p>(s) Ağlabatan əminlik (Reasonable assurance) – BKİS-lərin kontekstində yüksək, lakin mütləq olmayan təsdiqləmə səviyyəsi.</p> <p>(t) Müvafiq etik normalar (Relevant ethical requirements) – Maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili və ya digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirərkən peşəkar mühasiblərə tətbiq olunan peşəkar etik prinsiplər və normalar. Müvafiq etik normalar bir qayda olaraq, daha sərt olan milli tələblərlə birlikdə maliyyə hesabatlarının auditi və ya təhlili, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqlar ilə bağlı IESBA Məcəlləsinin müddəalarını əhatə edir. (İst: Paraq. A22–A24, A62)</p> <p>(u) Cavab tədbiri (Response) (keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı) – Bir və ya bir neçə keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən siyasət və ya prosedurlar: (İst: Paraq. A25–A27, A50)</p> <p>(i) Siyasətlər keyfiyyət riskini (risklərini) aradan qaldırmaq üçün nələrin ediləcək və ya edilməyəcək addımlar barədə bəyanatlardır. Bu cür bəyanatlar sənədləşdirilə, açıq şəkildə məlumatvermədə ifadə oluna və ya hərəkətlər və qərarlar vasitəsilə nəzərdə tutula bilər.</p> <p>(ii) Prosedurlar siyasətləri həyata keçirmək üçün nəzərdə tutulan tədbirlərdir.</p> <p>(v) Xidmət təminatçısı (Service provider) (bu BKİS-in kontekstində) – Keyfiyyət idarəetmə sistemində və ya tapşırıqların yerinə yetirilməsində istifadə olunan resursları təmin edən şirkətdən kənar şəxs və ya təşkilat. Xidmət təminatçıları şirkətin şəbəkəsini, digər şəbəkələrin şirkətlərini və ya şəbəkədəki digər strukturları və ya təşkilatları ehtiva etmir. (İst: Paraq. A28, A105)</p> <p>(w) İşçi heyəti (Staff) – Tərəfdaşlar istisna olmaqla, peşəkarlar, o cümlədən şirkətin işə götürdüyü istənilən ekspert.</p>	
--	--	---	--

		<p>(x) Keyfiyyət idarəetmə sistemi (System of quality management) – Şirkəti aşağıdakılarla bağlı əqlabatan əminliyi təmin etmək üçün şirkət tərəfindən hazırlanan, tətbiq edilən və idarə olunan sistem:</p> <p>(i) Şirkət və onun heyəti öz məsuliyyətlərini peşə standartlarına və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirir və tapşırıqları bu cür standartlara və tələblərə uyğun olaraq yerinə yetirir; habelə</p> <p>(ii) Şirkət və ya tapşırıq üzrə tərəfdaşlar tərəfindən təqdim edilən tapşırığa dair hesabatlar mövcud şəraitə uyğundur.</p>	
	TƏLƏBLƏR		
17–18	Müvafiq tələblərin tətbiq olunması və onlara riayət edilməsi	<p>Müvafiq tələblərin tətbiq olunması və onlara riayət edilməsi</p> <p>17. Tələbin şirkətin və ya onun tapşırıqlarının xüsusiyyətinə və şərtlərinə görə şirkətə aidiyyəti olmadığı hallar istisna olmaqla, şirkət bu BKİS-in hər bir tələbinə riayət etməlidir. (İst: Paraq. A29)</p> <p>18. Bu BKİS-in məqsədini başa düşmək və tələblərini düzgün tətbiq etmək üçün şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslərin), habelə şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasına görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslərin) bu BKİS, o cümlədən onun tətbiqi və digər izahedici materiallar haqqında anlayışı olmalıdır.</p> <p><i>A29. Bu BKİS-in tələbinin şirkətə aid olmadığı halların nümunələri</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Şirkət fərdi fəaliyyət göstərən mütəxəssis-praktikdir. Məsələn, şirkət, idarəetmə, nəzarət və təhlil çərçivəsində təşkilati struktura və vəzifələrin, məsuliyyətlərin və səlahiyyətlərin təyin edilməsinə, habelə fikir ayrılıqlarının aradan qaldırılmasına dair tələblər uyğun olmaya bilər. <p>Şirkət yalnız əlaqəli xidmət tapşırıqları olan tapşırıqları yerinə yetirir. Məsələn, şirkətdən əlaqədar xidmət tapşırıqları üçün</p>	

		<p>müstəqil olmaq tələb olunmadığı halda bütün heyətdən müstəqillik tələblərinə uyğunluğun sənədləşdirilmiş təsdiqini əldə etmək tələbi müvafiq olmayacaqdır.</p>	
<p>19–22</p>	<p>Keyfiyyət idarəetmə sistemi</p>	<p><i>Keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması (İst: Paraq. 19)</i></p> <p>A30. Keyfiyyətin idarə edilməsi şirkətin ayrıca funksiyası deyil; bu, keyfiyyətə sadıqlığını nümayiş etdirən mədəniyyətin şirkətin strategiyası, fəaliyyəti və biznes prosesləri ilə inteqrasiyasıdır. Nəticədə, keyfiyyət idarəetmə sisteminin, habelə şirkətin fəaliyyətinin və biznes proseslərinin kompleks şəkildə hazırlanması şirkətin idarə edilməsinə ahəngdar yanaşmanı təşviq edə və keyfiyyətin idarə edilməsinin səmərəliliyini artırır.</p> <p>A31. Şirkət tərəfindən yürüdülmən peşəkar mühakimələrin keyfiyyəti, çox ehtimal ki, bu cür mühakimələri yürüdən şəxslər aşağıdakılardan ibarət olan hər şeylə maraqlanmanı ehtiva edən yanaşma nümayiş etdirdikdə artır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında əldə edilmiş məlumatların, o cümlədən şirkətin və onun öhdəliklərinin xüsusiyyəti və şərtləri ilə bağlı məlumatların mənbəyinin, məqsədəuyğunluğunun və yetərliliyinin nəzərə alınması; habelə • Lazım olduqda əlavə araşdırmanın və ya digər fəaliyyətin həyata keçirilməsinə acıqlılıq və daimilik. <p><i>Məsuliyyətlər (İst: Paraq. 20–21, 28(d))</i></p> <p>A32. İdarəçilik və ali rəhbərlik komponenti şirkətin təşkilatı struktura malik olması və şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması üçün uyğun olan vəzifələrin, məsuliyyətlərin və səlahiyyətlərin təyin edilməsinə dair keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədi ehtiva edir.</p> <p>A33. 20-ci paragrafa uyğun olaraq keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı məsuliyyətlərin həvalə edilməsinə baxmayaraq,</p>	

		<p>keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət şirkətin üzərində olaraq qalır, fiziki şəxslərə isə onlara həvalə edilmiş vəzifələrə görə məsuliyyət və hesabatlılıq müəyyən edilir. Məsələn, 53 və 54-cü paragraflara uyğun olaraq, baxmayaraq ki, şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsini və onunla bağlı yekunları keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq müəyyən edilmiş fiziki şəxsə (şəxslərə) həvalə edir, şirkət keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə məsuliyyət daşıyır.</p> <p>A34. 20-ci paragrafda əks etdirilən məsələlərə görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) bir qayda olaraq şirkətin tərəfdaşı olur, çünki belə şəxslər 21-ci paragrafın tələb etdiyi kimi şirkətdə müvafiq təsir və səlahiyyətlərə malikdir. Bununla belə, şirkətin hüquqi strukturuna əsasən, bəzi hallarda şəxs (şəxslər) şirkətin tərəfdaşı olmaya bilər, lakin belə şəxs (şəxslər) şirkət və ya şirkətin şəbəkəsinin əldə etdiyi rəsmi razılaşmalar əsasında onlara həvalə edilmiş vəzifələri yerinə yetirmək üçün şirkət daxilində müvafiq təsir və səlahiyyətə malik olduğu hallar ola bilər.</p> <p>A35. Şirkət daxilində şirkətin vəzifələri, məsuliyyətləri və səlahiyyətləri fərqli üsullarla təyin edilə bilər, habelə qanun və ya qaydalarla şirkətə rəhbərlik və idarəetmə strukturuna və ya onların həvalə edilmiş məsuliyyətlərinə təsir edən müəyyən tələblər qoyula bilər. 20-ci paragrafda əks etdirilən məsələyə (məsələlərə) görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) öz vəzifələrini yerinə yetirməkdə onlara kömək etmək üçün vəzifələri, prosedurları, tapşırıqları və ya tədbirləri digər şəxsə (şəxslərə) həvalə edə bilər. Bununla belə, 20-ci paragrafda əks etdirilən məsələyə (məsələlərə) görə məsuliyyət həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) onlara həvalə edilmiş vəzifələrə görə məsul və hesabat verməli olmağa davam edir.</p>	
23–27	<p>Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi</p>	<p>Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi (İst: Paraq. 23)</p> <p>A39. Şirkətin öz riski qiymətləndirmə prosesinin tərtib etməsinin keyfiyyətinə şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri, o cümlədən şirkətin strukturu və təşkil edilməsi təsir göstərə bilər.</p> <p>A40. Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin müəyyən edilməsi, keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi, habelə cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi prosesi</p>	

		<p>təkrarlanandır və bu BKİS-in tələblərinin xətti şəkildə əks etdirilməsi nəzərdə tutulmur. Məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi zamanı şirkət müəyyən edə bilər ki, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsəd (məqsədlər) müəyyən edilməlidir. • Cavab tədbirlərini hazırlayarkən və həyata keçirərkən şirkət müəyyən edə bilər ki, keyfiyyət riski müəyyən edilməmişdir və qiymətləndirilməmişdir. <p>A41. Şirkətə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri müəyyən etmək, keyfiyyət risklərini müəyyən etmək və qiymətləndirmək, cavab tədbirlərini hazırlamaq və həyata keçirmək imkanı verən məlumat mənbələri şirkətin məlumat və məlumatvermə komponentinin tərkib hissəsini təşkil edir və aşağıdakıları ehtiva edir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şirkətin monitorinq və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələri (bax: 42 və A171 paragrafları). • Şəbəkə və ya xidmət təminatçılarından əldə edilən məlumat, o cümlədən: <ul style="list-style-type: none"> ○ Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri haqqında məlumat (bax: 48-ci paragraf); habelə ○ Şəbəkədən əldə edilən digər məlumatlar, o cümlədən şəbəkə şirkətlərində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitorinq fəaliyyətlərinin nəticələri haqqında məlumatlar (bax: 50–51-ci paragraflar). <p>Həm daxili, həm də kənar digər məlumatlar da şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinə aid ola bilər, məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşin peşə standartlarına, habelə qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirilməməsi, yaxud şirkətin bu BKİS-ə uyğun olaraq müəyyən edilmiş siyasət və ya prosedurlara riayət etməməsi haqqında şikayət və iddialarla bağlı məlumat. • Kənar yoxlamaların nəticələri. • Tapşırığı verən şirkət haqqında tənzimləyici orqanlardan əldə edilən və şirkət üçün əlçatan olan məlumatlar, məsələn, tapşırığı verən şirkət haqqında qiymətli kağızlar üzrə tənzimləyici 	
--	--	--	--

		<p>orqandan əldə edilən məlumatlar (məsələn, müəssisənin maliyyə hesabatlarında pozuntular və ya qiymətli kağızlara dair qaydalara riayət etməmə).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sistemin digər aspektlərinə təsir göstərən keyfiyyət idarəetmə sistemindəki dəyişikliklər, məsələn, şirkətin resurslarında dəyişikliklər. • Digər kənar mənbələr, məsələn, şirkətin nəzərə alınması tələb edilən sahələrə diqqət çəkə bilən, şirkətə və ya yurisdiksiyadakı digər şirkətlərə qarşı tənzimləyici tədbirlər və məhkəmə çəkişmələri. <p><i>Keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin müəyyən edilməsi (İst: Paraq. 24)</i></p> <p>A42. Qanun, qaydalar və ya peşə standartları keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlərin yaranmasına səbəb olan tələbləri müəyyən edə bilər. Məsələn, şirkətdən qanun və ya qaydalara əsasən şirkətin idarəçilik strukturuna icraçı olmayan şəxsləri təyin etmək tələb oluna bilər və şirkət tələbləri nəzərə almaq üçün keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədlər müəyyən etməyi zəruri hesab edir.</p> <p>A43. Şirkətin və onun tapşırıqlarının xüsusiyyəti və şərtləri elə ola bilər ki, şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı əlavə məqsədləri müəyyən etməyi lazımsız hesab edə bilər.</p> <p>A44. Şirkət keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı risklərin müəyyən edilməsini və qiymətləndirilməsini, habelə cavab tədbirlərinin hazırlanmasını və həyata keçirilməsini təkmilləşdirmək üçün aralıq məqsədlər müəyyən edə bilər.</p> <p><i>Keyfiyyət risklərinin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 25)</i></p> <p>A45. 25(a) paragrafında təsvir olunmayan, keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə nail olunmasına mənfi təsir göstərə bilən digər şərtlər, hadisələr, vəziyyətlər, hərəkətlər və ya hərəkətsizliklər ola bilər.</p> <p>A46. Risk bir şəraitin, hadisənin, vəziyyətin, hərəkətin və ya hərəkətsizliyin keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədə nail olunmasına necə və nə dərəcədə mənfi təsir göstərə bilməsindən asılı olaraq yaranır. Bütün risklər keyfiyyət riskinin anlayışına uyğun deyildir. Peşəkar</p>	
--	--	---	--

		<p>mühakimə şirkətə riskin keyfiyyət riski olub-olmadığını müəyyən etməkdə kömək edir ki, bu da şirkətin riskin baş verməsi və ayrılıqda və ya digər risklərlə birlikdə keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin birinə və ya bir neçəsinə nail olunmasına mənfi təsir göstərməsi üçün əğlabatan ehtimalın olub-olmamasının nəzərə alınmasına əsaslanır.</p> <p><i>Keyfiyyət risklərini aradan qaldırmaq üçün cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi</i> (İst: Paraq. 16(u), 26)</p> <p>A49. Cavab tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi keyfiyyət risklərinə verilən qiymətlərin səbəblərindən, yəni keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı bir və ya bir neçə məqsədə nail olmaq üçün nəzərdə tutulan səbəb-nəticə əlaqələrindən asılıdır.</p> <p>A50. Şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən cavab tədbirləri şirkət səviyyəsində və ya tapşırıq səviyyəsində ola bilər, yaxud şirkət və tapşırıq səviyyəsində görüləcək tədbirlərə görə məsuliyyətlər birləşdirilə bilər.</p> <p>A51. Rəsmi sənədləşdirilmiş siyasət və ya prosedurlara ehtiyac şirkət daxilində ardıcılığa nail olmaq üçün çoxlu işçi heyəti olan və ya coğrafi cəhətdən səpələnmiş şirkətlər üçün daha çox ola bilər.</p> <p><i>Şirkətin və onun məsuliyyətlərinin xüsusiyyətindəki və şəraitindəki dəyişikliklər haqqında məlumatı müəyyən etmək üçün siyasət və ya prosedurların necə dəyişə biləcəyini nümayiş etdirmək üçün uyğunlaşdırılma nümunəsi</i> (İst: Paraq. 27)</p>	
28	<p>İdarəçilik və ali rəhbərlik</p>	<p>İdarəçilik və ali rəhbərlik</p> <p><i>Keyfiyyətə sadiqlik</i> (İst: Paraq. 28(a))</p> <p>A55. Şirkətin mədəniyyəti heyətin davranışına təsir edən mühüm amildir. Müvafiq etik normalar bir qayda olaraq peşə etikasının prinsiplərini müəyyən edir və əlavə olaraq bu BKİS-də müvafiq etik normaların tərkibində öz əksini tapır. Peşə dəyərləri və yanaşmaları aşağıdakıları ehtiva edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peşəkar tərz, məsələn, vaxtlılıq, nəzakətlik, hörmətlik, məsuliyyətlik, hesabatlılıq və etibarlılıq. • Komanda işinə sadiqlik. 	

		<ul style="list-style-type: none"> • Peşəkar mühitdə yeni fikirlərə və ya fərqli perspektivlərə açıq olma. • Mükəmməlliyə meyl. • Davamlı təkmilləşdirilməyə tərəfdarlıq (məsələn, minimum tələblərdən artıq gözləntilərin müəyyən edilməsi və diqqətin davamlı öyrənməyə yönəldilməsi). • Sosial məsuliyyət. <p>A56. Şirkətin strateji qərar qəbul etmə prosesi, o cümlədən biznes strategiyasının müəyyən edilməsi şirkətin maliyyə və əməliyyat məsələləri ilə bağlı qərarları, şirkətin maliyyə məqsədləri, maliyyə resurslarının necə idarə olunması, şirkətin bazar payının artması, sənaye ixtisaslaşması və ya yeni xidmət təklifləri kimi məsələləri ehtiva edə bilər. Şirkətin maliyyə və əməliyyat prioritetləri birbaşa və ya dolayısı ilə şirkətin keyfiyyətə sadıqlıqına təsir göstərə bilər, məsələn, firmanın keyfiyyətə sadıqlığını nümayiş etdirən davranışlardan çəkindirə bilən maliyyə və əməliyyat prioritetlərinə yönəlmiş stimulları ola bilər.</p> <p><i>Rəhbərlik (İst: Paraq. 28(b) and 28(c))</i></p> <p>A57. Rəhbərliyi keyfiyyətə görə məsuliyyətə və hesabatlılığa cəlb etmək üçün şirkət tərəfindən hazırlanmış və həyata keçirilən cavab tədbirləri 56-cı paraqraf üzrə tələb olunan performans qiymətləndirmələrini ehtiva edir.</p> <p>A58. Rəhbərlik öz hərəkətləri və davranışları ilə rəhbərliyin müvafiq dəyərlər sistemini müəyyən etsə də, şirkət daxilində bütün səviyyələrdə aydın, ardıcıl və tez-tez baş verən hərəkətlər və məlumatvermələr kollektiv şəkildə şirkətin mədəniyyətinə töhfə verir və keyfiyyətə sadıqlıq nümayiş etdirir.</p> <p><i>Təşkilati struktur (İst: Paraq. 28(d))</i></p> <p>A59. Şirkətin təşkilati strukturuna əməliyyat vahidləri, əməliyyat prosesləri, bölmələr və ya coğrafi məkanlar və digər strukturlar daxil ola bilər. Bəzi hallarda şirkət prosesləri və ya fəaliyyətləri xidmətlərin göstərilməsi mərkəzində cəmləşdirə və ya mərkəzləşdirə bilər və tapşırıq qruplarına şirkətin xidmət göstərilməsi mərkəzindəki təkrarlanan və ya ixtisaslaşmış xüsusi tapşırıqları yerinə yetirən heyət daxil ola bilər.</p> <p><i>Resurslar (İst: Paraq. 28(e))</i></p>	
--	--	---	--

		<p>A60. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq və ya idarə olunmasına görə məsuliyyət təyin edilmiş şəxs (şəxslər) əksər hallarda şirkətin əldə etdiyi, hazırladığı, istifadə etdiyi və saxladığı resursların xüsusiyyətinə və həcminə, habelə bu resursların necə bölüşdürüldüyünə və ya təyin edildiyinə, o cümlədən istifadə edilmə müddətinə təsir göstərə bilər.</p> <p>A61. Resurslara olan ehtiyacları zamanla dəyişə bildiyindən, bütün resurs ehtiyaclarını proqnozlaşdırmaq mümkün olmaya bilər. Şirkətin resurs planlaması hazırda tələb olunan resursların müəyyən edilməsini, şirkətin gələcək resurs ehtiyaclarının proqnozlaşdırılmasını və yarandığında gözlənilməz resurs ehtiyaclarının həlli üçün proseslərin müəyyən edilməsini əhatə edə bilər.</p>	
29	<p>Müvafiq etik normalar</p>	<p>Müvafiq etik normalar (İst: Paraq. 16(t), 29)</p> <p>A62. IESBA Məcəlləsi peşəkar mühasibdən gözlənilən davranış standartlarını müəyyən edən təməl etika prinsiplərini və Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarını müəyyən edir. Təməl prinsiplər dürüstlük, obyektivlik, peşəkar səriştəlilik və lazımı ehtiyatlılıq, məxfilik və peşəkar davranışdır. IESBA Məcəlləsi həmçinin peşəkar mühasibin təməl prinsiplərə və müvafiq hallarda Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarına riayət etmək üçün tətbiq edilməsi tələb olunan yanaşmanı müəyyən edir. Bundan əlavə, IESBA Məcəlləsində təməl prinsiplərə riayət etmək üçün müvafiq olan xüsusi mövzular əks etdirilir. Yurisdiksiyadakı qanun və ya qaydalar məlumatın məxfiliyinə təsir edən şəxsi həyatın toxunulmazlığı haqqında qanunlar kimi müstəqillik də daxil olmaqla etik normalara cavab verən müddəaları ehtiva edə bilər.</p> <p>A63. Bəzi hallarda, şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində əks etdirdiyi məsələlər müvafiq etik normaların müddəalarından daha spesifik və ya onlara əlavə ola bilər.</p>	
30	<p>Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı</p>	<p>Sifarişçilərin və xüsusi tapşırıqların qəbulu və davamlılığı</p> <p><i>Tapşırığın xüsusiyyəti və şəraitləri, habelə sifarişçinin dürüstlüyü və etik dəyərləri</i> (İst: Paraq. 30(a)(i))</p> <p>A67. Tapşırığın xüsusiyyəti və şəraitləri haqqında əldə edilən məlumatlar aşağıdakıları ehtiva edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tapşırığın həyata keçirildiyi müəssisənin sahəsi və müvafiq tənzimləyici amillər; 	

		<ul style="list-style-type: none"> Müəssisənin xüsusiyyəti, məsələn, onun əməliyyatları, təşkilati strukturu, mülkiyyətçiliyi və idarəçiliyi, biznes modeli və maliyyələşdirilməsi; habelə Əsas predmetin xüsusiyyəti və tətbiq olunan meyarlar, məsələn, inteqrasiya olunmuş hesabatvermə zamanı: <ul style="list-style-type: none"> Əsas predmetə sosial, ətraf mühit və ya sağlamlıq və təhlükəsizliklə bağlı məlumatlar daxil ola bilər; habelə Tətbiq olunan meyarlar performansın tanınmış ekspert orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş göstəriciləri ola bilər. <p>A68. Sifarişçinin dürüslüyü və etik dəyərləri haqqında şirkətin mühakimələrini əsaslandırmaq üçün əldə edilən məlumatlara sifarişçinin əsas mülkiyyətçilərinin, əsas rəhbərliyinin və onun idarəetməyə məsul şəxslərinin kimliyi və işgüzar nüfuzu daxil ola bilər.</p>	
31	Tapşırığın yerinə yetirilməsi	<p>Tapşırığın yerinə yetirilməsi</p> <p><i>Tapşırıq qrupunun məsuliyyətləri, habelə rəhbərlik, nəzarət və təhlil (İst: Paraq. 31(a) və 31(b))</i></p> <p>A75. Peşə standartları və ya tətbiq olunan qanun və qaydaların tələbləri tapşırıq üzrə tərəfdaşın ümumi məsuliyyəti ilə bağlı xüsusi müddəaları ehtiva edə bilər. Məsələn, 220 sayılı (düzəliş edilmiş) BAS-da tapşırığın idarə edilməsi və keyfiyyətin təmin edilməsi, tapşırığın bütün müddətində yetərli və müvafiq şəkildə cəlb olunması üçün tapşırıq üzrə tərəfdaşın ümumi məsuliyyətini, o cümlədən tapşırıq qrupunun müvafiq rəhbərliyi və nəzarəti, habelə onun işinin təhlilinə görə məsuliyyətini əks etdirir.</p>	
32	Resurslar	<p>Resurslar (İst: Paraq. 32)</p> <p>A86. Resurs komponentinin məqsədləri üçün resurslar aşağıdakıları ehtiva edir:</p> <ul style="list-style-type: none"> İnsan resursları. Texnoloji resurslar, məsələn, İT proqramları. Əqli resurslar, məsələn, yazılı siyasət və ya prosedurlar, metodologiya və ya təlimatlar. <p>Maliyyə resursları həm də keyfiyyət idarəetmə sistemində aiddir, çünki onlar şirkətin insan resurslarını, texnoloji</p>	

		<p>resurslarını və əqli resurslarını əldə etmək, təkmilləşdirmək və saxlamaq üçün lazımdır. Nəzərə alsaq ki, maliyyə resurslarının idarə edilməsinə və paylanmasına rəhbərlik tərəfindən güclü təsir göstərilir, maliyyə və əməliyyat prioritetlərini əks etdirən maliyyə resursları kimi idarəçilik və ali rəhbərlikdə keyfiyyət məqsədləri maliyyə resurslarını əks etdirir.</p> <p>A87. Resurslar şirkət daxili ola bilər, yaxud kənar şirkətin üzv olduğu şəbəkədən, digər şəbəkə şirkətindən və ya xidmət təminatçısından əldə edilə bilər. Resurslar şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi daxilində fəaliyyətlərin həyata keçirilməsində, yaxud keyfiyyət idarəetmə sisteminin idarə olunmasının tərkibində tapşırıqların icrasında istifadə oluna bilər. Resurs şirkətin üzv olduğu şəbəkədən və ya digər şəbəkə şirkətindən əldə edildiyi hallarda, 48-52-ci paragraflar bu komponentdəki məqsədlərə nail olmaq üçün şirkət tərəfindən hazırlanan və həyata keçirilən cavab tədbirlərinin tərkib hissəsini təşkil edir.</p> <p><i>İnsan resursları</i></p> <p>Heyətin işə götürülməsi, təkmilləşdirilməsi və saxlanması, habelə heyətin səriştəliliyi və bacarıqları (İst: Paraq. 32(a), 32(d))</p> <p>A88. Səriştəlilik şəxsin vəzifəni yerinə yetirmək qabiliyyətidir və prinsiplər, standartlar, anlayışlar, faktlar və prosedurlar haqqında biliklərdən kənar çıxır; texniki səriştəliliyin, peşəkar bacarıqların və peşə etikasının, dəyərlərin və münasibətlərin inteqrasiyası və tətbiqidir. Səriştəlilik müxtəlif üsullarla, o cümlədən peşə təhsili, təkmilləşdirmə, təlim, iş təcrübəsi və ya daha təcrübəli tapşırıq qrupu üzvləri tərəfindən daha az təcrübəli tapşırıq qrupu üzvlərinin kouçinqi vasitəsilə təkmilləşdirilə bilər.</p> <p>A89. Qanun, qaydalar və ya peşə standartlarında tapşırıq üzrə tərəfdaşların peşəkar lisenziyalaşdırılmasına dair tələblər, o cümlədən onların peşəkar təhsili və ixtisasartırma ilə bağlı tələblər kimi səriştəliliyə və bacarıqlara dair tələbləri müəyyən edilə bilər.</p>	
33	<p>Məlumat və məlumatvermə</p>	<p>Məlumat və məlumatvermə (İst: Paraq. 33)</p> <p>A109. Məlumatların əldə edilməsi, yaradılması və ya ötürülməsi ümumiyyətlə bütün heyəti əhatə edən və məlumatın şirkət daxilində və şirkətdən kənar yayılmasını əhatə</p>	

		<p>edən mütəmadi bir prosesdir. Məlumat və məlumatvermə keyfiyyət idarəetmə sisteminin bütün komponentlərini əhatə edir.</p> <p><i>Şirkətin informasiya sistemi (İst: Paraq. 33(a))</i></p> <p>A110. Etibarlı və müvafiq məlumatlara şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin düzgün işləməsini təmin etmək və keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı qərarları əsaslandırmaq üçün dəqiq, tam, vaxtlı-vaxtında və etibarlı məlumatlar daxildir.</p> <p>A111. İnformasiya sisteminə məlumatların müəyyən edilməsi, toplanması, işlənməsi, saxlanması və çatdırılması üsullarına təsir edən əl ilə idarə edilən və ya İT elementlərindən istifadə daxil ola bilər. Məlumatların müəyyən edilməsi, toplanması, işlənməsi, saxlanması və çatdırılması üçün prosedurlar İT proqramları vasitəsilə həyata keçirilə bilər və bəzi hallarda digər bölmələr üçün şirkətin cavab tədbirlərinə daxil edilə bilər. Bundan əlavə, rəqəmsal qeydlər fiziki qeydləri əvəz edə və ya onlara əlavə edilə bilər.</p> <p><i>Şirkət daxilində məlumatvermə (İst: Paraq. 33(b), 33(c))</i></p> <p>A112. Şirkət daxilində məlumatverməni asanlaşdırmaq üçün məlumatvermə kanalları yaratmaqla şirkət ilə və bir-biri ilə məlumat mübadiləsi aparmaq üçün heyətin və tapşırıq qruplarının məsuliyyətini tanıya və gücləndirilə bilər.</p> <p><i>Kənar tərəflərə məlumatvermə</i></p> <p>Şirkətin şəbəkəsinə və xidmət təminatçılara və ya onların daxilində məlumatvermə (İst: Paraq. 33(d)(i))</p> <p>A113. Şirkətin öz şəbəkəsinə və ya şəbəkə daxilində, yaxud xidmət təminatçısına məlumat verməsindən əlavə olaraq, şirkət şəbəkədən, şəbəkə şirkətindən və ya xidmət təminatçısından şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanmasında, tətbiq edilməsində və idarə olunmasında dəstəkləyən məlumat əldə etməli ola bilər.</p>	
--	--	--	--

	<p style="text-align: center;">Müəyyən edilən cavab tədbirləri</p>	<p>Müəyyən edilmiş cavab tədbirləri (İst: Paraq. 34)</p> <p>A116. Müəyyən edilmiş cavab tədbirləri müxtəlif bölmələr üzrə birdən çox keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlə əlaqəli çoxsaylı keyfiyyət risklərini aradan qaldıra bilər. Məsələn, şikayətlər və iddialar üçün siyasət və ya prosedurlar resurslarda keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədləri (məsələn, heyətin keyfiyyətə sadıqlığı), müvafiq etik normalar, idarəçilik və ali rəhbərliklə əlaqəli keyfiyyət risklərini aradan qaldıra bilər. Müəyyən edilən cavab tədbirləri ayrılıqda keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə çatmaq üçün yetərli deyildir.</p> <p><i>Müvafiq etik normalar</i> (İst: Paraq. 34(a))</p> <p>A117. Müvafiq etik normalar təhlükələrin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi, habelə onların necə aradan qaldırılması ilə bağlı müddəaları ehtiva edə bilər. Məsələn, IESBA Məcəlləsində bu məqsəd üçün konseptual çərçivə verilir və bu konseptual çərçivəni tətbiq edərək şirkətdən “ağlabatan və məlumatlı üçüncü tərəf” testindən istifadə etməyi tələb edilir.</p> <p>A118. Müvafiq etik normalarda şirkətin pozuntuya necə cavab verməli olduğu müəyyən edilə bilər. Məsələn, IESBA Məcəlləsində IESBA Məcəlləsinin pozulması halında şirkət üçün xüsusi tələblər müəyyən edilir və kənar tərəflərə məlumatvermə tələblərini özündə əks etdirən Beynəlxalq Müstəqillik Standartlarının pozulması hallarını əhatə edən xüsusi tələblər ehtiva edilir.</p> <p>A119. Müvafiq etik normaların pozulması ilə bağlı şirkətin aradan qaldıra biləcəyi məsələlərə aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Müvafiq etik normaların pozulması barədə müvafiq heyətə məlumatvermə; • Pozuntunun əhəmiyyətliliyinin və onun müvafiq etik normalara uyğunluğuna təsirinin qiymətləndirilməsi; • Pozuntunun nəticələrini qənaətbəxş şəkildə aradan qaldırmaq üçün görüləcək tədbirlər, o cümlədən bu cür tədbirlərin mümkün qədər tez görülməsi; • Pozuntunun aid olduğu müəssisənin idarəetməyə məsul şəxsləri və ya kənar nəzarət orqanı kimi kənar tərəflərə pozuntu barədə məruzə edib-ətməyəcəyinin müəyyən edilməsi; habelə 	
--	---	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Pozuntuya görə məsul şəxs (şəxslər) ilə bağlı görüləcək müvafiq tədbirlərin müəyyən edilməsi. <p><i>Şikayətlər və iddialar (İst: Paraq. 34(c))</i></p> <p>A120. Şikayətlər və iddialarla bağlı siyasət və ya prosedurların müəyyən edilməsi şirkətə tapşırıq üzrə uyğun olmayan hesabatların təqdim edilməsinin qarşısını almağa kömək edə bilər. Bu, həmçinin şirkətə aşağıdakılara kömək edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyətə sadıq olmayan və şirkətin keyfiyyətə sadıqlığını dəstəkləməyən tərzdə hərəkət edən və ya davranan şəxslərin, o cümlədən rəhbərliyin müəyyən edilməsi və onlarla bağlı müvafiq tədbirin görülməsi; yaxud • Keyfiyyət idarəetmə sistemindəki çatışmazlıqların müəyyən edilməsi. <p>A121. Şikayətlər və iddialar heyət və ya şirkətdən kənar digər şəxslər (məsələn, sifarişçilər, bölmə auditorları və ya şirkətin şəbəkəsindəki şəxslər) tərəfindən verilə bilər.</p> <p><i>Sifarişçi və ya xüsusi tapşırıq qəbul edildikdən və ya davam etdirildikdən sonra məlum olan məlumat (İst: Paraq. 34(d))</i></p> <p>A122. Sifarişçinin və ya xüsusi tapşırığın qəbul edilməsindən və ya davam etdirilməsindən sonra məlum olan məlumatlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etmək və ya davam etdirmək barədə şirkət qərar qəbul etdiyi vaxt mövcud olub və şirkətin bu cür məlumatlardan xəbəri olmaya bilərdi; yaxud • Sifarişçini və ya xüsusi tapşırığı qəbul etmək və ya davam etdirmək barədə qərar qəbul etdikdən sonra yaranan yeni məlumatlarla əlaqəli ola bilərdi. 	
--	--	--	--

<p style="text-align: center;">Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesini</p>	<p style="text-align: center;">Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesini</p>	<p>Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi (İst: Paraq. 35–47)</p> <p>A138. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsinə imkan verməklə yanaşı, monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesi tapşırıqın keyfiyyətinin və keyfiyyət idarəetmə sisteminin fəal və davamlı təkmilləşdirilməsinə kömək edir. Məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyət idarəetmə sisteminə xas məhdudiyyətləri nəzərə alaraq, şirkətin çatışmazlıqları müəyyən etməsi qeyri-adi deyildir və bu, keyfiyyət idarəetmə sisteminin mühüm aspektidir, çünki çatışmazlıqların operativ müəyyən edilməsi şirkətə onları vaxtında və səmərəli şəkildə aradan qaldırmağa imkan verir və davamlı təkmilləşmə mədəniyyətinə töhfə verir. • Monitoring tədbirləri müəyyən bir müddət ərzində çatışmazlığa səbəb ola biləcək bir nəticə üzrə cavab tədbiri görməklə, şirkətə çatışmazlığın qarşısını almağa imkan verən məlumatları təmin edə bilər. <p><i>Monitoring tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi</i> (İst: Paraq. 37–38)</p> <p>A139. Şirkətin monitoring tədbirləri davamlı monitoring tədbirləri ilə dövri monitoring tədbirlərinin birləşməsindən ibarət ola bilər. Davamlı monitoring tədbirləri, bir qayda olaraq, şirkətin proseslərinə daxil edilmiş və dəyişən şərtlərə reaksiya verərək real vaxt əsasında həyata keçirilən gündəlik tədbirlərdir. Dövri monitoring tədbirləri şirkət tərəfindən müəyyən fasilələrlə həyata keçirilir. Əksər hallarda, davamlı monitoring tədbirləri keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında məlumatı daha vaxtılı-vaxtında təmin edir.</p> <p>A140. Monitoring tədbirlərinə prosesdaxili tapşırıqların yoxlanılması daxil ola bilər. Tapşırıqların yoxlanılması keyfiyyət idarəetmə sisteminin bir aspektinin nəzərdə tutulmuş qaydada hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasının monitoringi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bəzi hallarda, keyfiyyət idarəetmə sistemi yerinə yetirilərkən tapşırıqların təhlil edilməsi üçün nəzərdə tutulmuş cavab tədbirləri daxil ola bilər ki, bu da mahiyyətcə prosesdaxili tapşırıqların yoxlanılmasına oxşar görünür (məs., keyfiyyət riskinin baş verməsinin qarşısını almaq üçün</p>	
--	--	---	--

		<p>keyfiyyət idarəetmə sistemindəki xətalara və ya çatışmazlıqları aşkar etmək üçün nəzərdə tutulmuş təhlillər). Tədbirin məqsədi onun hazırlanması və tətbiq edilməsi üzrə prosesi, habelə onun keyfiyyət idarəetmə sistemində yerini (yəni, onun monitoring fəaliyyəti olan prosesdaxili tapşırıqın yoxlaması, yaxud keyfiyyət riskinə qarşı cavab tədbiri olan tapşırıqın təhlili olub-olmadığını) müəyyən etməkdir.</p> <p>A141. Monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcminə digər məsələlər də təsir göstərə bilər. Məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şirkətin ölçüsü, strukturu və təşkili. • Şirkətin şəbəkəsinin monitoring tədbirlərinə cəlb edilməsi. • Şirkətin İT proqramlarının istifadəsi kimi monitoring tədbirlərini təmin etmək üçün istifadə etmək niyyətində olduğu resurslar. <p>A142. Monitoring tədbirlərini həyata keçirərkən şirkət müəyyən edə bilər ki, monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcmində dəyişikliklərin edilməsinə ehtiyac var, məsələn, nəticələr daha geniş monitoring tədbirlərinə ehtiyac olduğunu bildirdikdə.</p> <p>Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinin, habelə monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin hazırlanması (İst: Paraq. 37(c))</p> <p>A143. Şirkətin riski qiymətləndirmə prosesinin necə hazırlandığı (məs., mərkəzləşdirilmiş və ya demərkəzləşdirilmiş proses, yaxud təhlil tezliyi) şirkətin riski qiymətləndirmə prosesi ilə bağlı monitoring tədbirləri də daxil olmaqla, monitoring tədbirlərinin xüsusiyyəti, müddəti və həcminə təsir göstərə bilər.</p> <p>A144. Şirkətin monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin necə hazırlanması (yəni, şirkətin xüsusiyyəti və şərtləri nəzərə alınmaqla monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin 35-ci paragrafda təsvir olunduğu nəzərdə tutulmuş məqsədə nail olub-olmadığını müəyyən etmək üçün şirkət tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirlərinə təsir göstərə bilər.</p> <p><i>Monitoring tədbirlərini həyata keçirən şəxslər</i> (İst: Paraq. 39(b))</p>	
--	--	--	--

		<p>A155. Müvafiq etik normaların müddəaları monitoring tədbirlərini həyata keçirən şəxslərin obyektivliyinə yönələn siyasət və ya prosedurların hazırlanmasında məqsədəuyğundur. Özünü yoxlama təhlükəsi aşağıdakı hallarda yarana bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tapşırığı yoxlayan şəxs: <ul style="list-style-type: none"> ○ Maliyyə hesabatlarının auditi aparıldıqda həmin tapşırığın və ya sonrakı maliyyə dövrü üçün tapşırığın tapşırıq qrupunun üzvü və ya tapşırığın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert olduğu halda; yaxud ○ Bütün digər tapşırıqlarda həmin tapşırığın tapşırıq qrupunun üzvü və ya tapşırığın keyfiyyəti üzrə müşahidəçi-ekspert olduğu halda. • Monitoring tədbirinin başqa növü monitoringin tətbiq edildiyi cavab tədbirinin hazırlanmasında, yerinə yetirilməsində və ya idarə olunmasında iştirak etmişdir. <p>A156. Bəzi hallarda, məsələn, şirkət çox mürəkkəb olmayanda, monitoring tədbirini həyata keçirmək üçün səriştəliliyi, bacarıqları, vaxtı və ya obyektivliyi olan heyət olmaya bilər. Bu vəziyyətdə şirkət monitoring tədbirlərini həyata keçirmək üçün şəbəkənin xidmətlərindən və ya xidmət təminatçısından istifadə edə bilər.</p> <p><i>Nəticələrin qiymətləndirilməsi və çatışmazlıqların aşkar edilməsi (İst: Paraq. 16(a), 40–41)</i></p> <p>A157. Şirkət nəticələri monitoring tədbirləri, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrin toplayır.</p> <p>A158. Şirkətin monitoring tədbirləri, kənar yoxlamalar və digər müvafiq mənbələrdən topladığı məlumat şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı digər müşahidələri aşkar edə bilər, məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyət idarəetmə sisteminin keyfiyyəti və ya səmərəliliyi kontekstində müsbət nəticələrə səbəb olan hərəkətlər, davranışlar və ya şərtlər; yaxud • Heç bir nəticənin qeyd olunmadığı oxşar vəziyyətlər (məsələn, heç bir nəticənin qeyd 	
--	--	--	--

		<p>olunmadığı tapşırıqlar və nəticələrin qeyd olunduğu tapşırıqlar oxşardır).</p> <p><i>Aşkar edilmiş çatışmazlıqlar üzrə cavab tədbirlərinin görülməsi</i> (İst: Paraq. 42)</p> <p>A170. Təshihedici tədbirlərin xüsusiyyəti, müddəti və həcmi aşağıdakılar da daxil olmaqla bir sıra digər amillərdən asılı ola bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kökündə olan səbəb (səbəblər). • Aşkar edilmiş çatışmazlığın ciddiliyi və nüfuzetmə dərəcəsi və buna görə də onun aradan qaldırılmasının təciliyi. • Kökdə olan səbəbin (səbəblərin) aradan qaldırılmasında təshihedici tədbirlərin səmərəliliyi, məsələn, şirkətin əsas səbəbi (səbəbləri) səmərəli şəkildə aradan qaldırmaq üçün bir neçə təshihedici tədbir həyata keçirməli olub-olmaması, yaxud şirkətin daha səmərəli təshihedici tədbirlər görmək imkanı olana qədər müvəqqəti tədbirlər kimi təshihedici tədbirlərin həyata keçirməsinə ehtiyacın olub-olmaması. <p>Müəyyən tapşırıq haqqında nəticələr (İst: Paraq. 45)</p> <p>A173. Prosedurların buraxıldığı və ya təqdim edilən hesabatın müvafiq olmadığı hallarda, şirkət tərəfindən görülən tədbirlərə aşağıdakılar daxil ola bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Müvafiq tədbirlərlə bağlı müvafiq şəxslərlə məsləhətləşmələr. • Məsələnin müəssisənin rəhbərliyi və ya idarəetməyə məsul şəxslər ilə müzakirə edilməsi. • Buraxılmış prosedurların yerinə yetirilməsi. <p>Şirkət tərəfindən görülən tədbirlər, şirkəti keyfiyyət idarəetmə sistemi kontekstində nəticələr ilə bağlı əlavə tədbirlər görmək, o cümlədən çatışmazlıqları aşkar etmək üçün nəticələri qiymətləndirmək və çatışmazlıq mövcud olduqda, aşkar edilmiş çatışmazlığın kökündə olan səbəbi (səbəbləri) araşdırmaq məsuliyyətindən azad etmir.</p> <p><i>Monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı davamlı məlumatvermə</i> (İst: Paraq. 46)</p> <p>A174. Keyfiyyət idarəetmə sisteminə görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması haqqında verilən məlumat mütəmadi və ya müntəzəm çatdırıla bilər. Şəxs</p>	
--	--	---	--

		<p>(şəxslər) bu məlumatdan müxtəlif yollarla istifadə edə bilər. Məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keyfiyyətin vacibliyi haqqında heyətə əlavə məlumatvermə üçün əsas kimi. • Şəxsləri onlara həvalə edilən vəzifələrə görə cavabdehliyə cəlb etmək üçün. • Keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı əsas narahatlıqları vaxtında müəyyən etmək üçün. <p>Bu məlumat, həmçinin, 53-54-cü paragraflarda tələb olunduğu kimi, keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi və ona dair nəticə üçün əsas verir.</p>	
48–52	<p>Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri</p>	<p>Şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri (İst: Paraq. 48)</p> <p>A175. Bəzi hallarda şirkət şəbəkəyə aid ola bilər. Şəbəkələr şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı tələblər müəyyən edə bilər, yaxud şirkətin öz keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunması zamanı tətbiq etməyi və ya istifadə etməyi seçə biləcəyi xidmətləri və ya resursları əlçatan edə bilər. Bu cür tələblər və ya xidmətlər şəbəkəyə aid olan şirkətlər arasında tapşırıqların ardıcıl olaraq keyfiyyətlə yerinə</p>	

		<p>yetirilməsini təşviq etmək məqsədi daşıya bilər. Şəbəkənin şirkəti təmin etdiyi şəbəkə üçün ümumi olan keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı məqsədlərin, keyfiyyət risklərinin və cavab tədbirlərinin həcmi şirkətin şəbəkə ilə razılaşmalarından asılı olacaqdır.</p> <p><i>Şəbəkənin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri (İst: Paraq. 49)</i></p> <p>A178. Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin xüsusiyyətləri keyfiyyət risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsində şərt, hadisə, vəziyyət, hərəkət və ya hərəkətsizlikdir.</p> <p><i>Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirləri (İst: Paraq. 50(c))</i></p> <p>A181. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirlərinin nəticələri aşağıdakı kimi məlumatları ehtiva edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monitoring tədbirlərinin təsviri, o cümlədən onların xüsusiyyəti, müddəti və həcmi; • Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı nəticələr, aşkar edilmiş çatışmazlıqlar və digər müşahidələr (məs., şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemini təkmilləşdirməsi və ya genişləndirməsi üzrə müsbət nəticələr və ya imkanlar); habelə • Şəbəkənin aşkar edilmiş çatışmazlıqların kökündə olan səbəbin (səbəblərin) qiymətləndirilməsi, aşkar edilmiş çatışmazlıqların qiymətləndirilmiş təsiri və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün tövsiyə olunan tədbirlər. <p><i>Şəbəkə şirkətlərində şəbəkə tərəfindən həyata keçirilən monitoring tədbirləri (İst: Paraq. 51(b))</i></p> <p>A182. Şəbəkə şirkətlərinin keyfiyyət idarəetmə sistemlərində həyata keçirilən şəbəkənin monitoring tədbirlərinin ümumi nəticələri haqqında şəbəkədən əldə edilən məlumat şəbəkədə aşkar edilmiş çatışmazlıqların tendensiyaları və ümumi sahələri, yaxud şəbəkədə təkrarlana bilən müsbət nəticələr də daxil olmaqla A181 paragrafında təsvir edilən məlumatların ümumiləşdirilməsi və ya xülasəsi ola bilər.</p>	
--	--	---	--

		<p><i>Şəbəkənin tələblərində və ya şəbəkənin xidmətlərində şirkət tərəfindən aşkar edilmiş çatışmazlıqlar</i> (İst: Paraq. 52)</p> <p>A185. Şirkət tərəfindən istifadə olunan şəbəkənin tələbləri və ya şəbəkənin xidmətləri şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin tərkib hissəsini təşkil etdiyinə görə, monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı bu BKİS-in tələbləri onlara da şamil olunur. Şəbəkənin tələblərinin və ya şəbəkənin xidmətlərinin monitoringini şəbəkə, şirkət və ya hər ikisi birlikdə həyata keçirə bilər.</p>	
<p>53–56</p>	<p>Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi</p>	<p>Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 53)</p> <p>A187. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) qiymətləndirmənin aparılmasında digər şəxslər kömək edə bilər. Buna baxmayaraq, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) qiymətləndirməyə görə məsul və cavabdeh olaraq qalırlar.</p> <p>A188. Qiymətləndirmənin aparıldığı vaxt şirkətin şəraitindən asılı ola bilər və şirkətin maliyyə ilinin sonu və ya illik monitoring dövrünün tamamlanması ilə üst-üstə düşə bilər.</p> <p>A189. Keyfiyyət idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi üçün əsas təmin edən məlumatlara 46-cı paragrafa uyğun olaraq keyfiyyət idarəetmə sistemi üçün son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxsə (şəxslərə) verilən məlumatlar daxildir.</p> <p><i>Keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında nəticələrin çıxarılması</i> (İst: Paraq. 54)</p> <p>A190. Bu BKİS-in kontekstində nəzərdə tutulur ki, sistemin bütövlükdə fəaliyyəti şirkətə keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olduğuna dair əgəlabatan əminlik verir. Keyfiyyət idarəetmə sistemi haqqında nəticələr çıxararkən, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) monitoring və çatışmazlıqların aradan qaldırılması prosesinin nəticələrindən istifadə edərkən aşağıdakıları nəzərə ala bilərlər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aşkar edilmiş çatışmazlıqların ciddiliyi və nüfuzetmə dərəcəsi, habelə keyfiyyət idarəetmə 	

		<p>sisteminin məqsədlərinə nail olunmasına təsiri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Təshihedici tədbirlərin şirkət tərəfindən hazırlanıb-hazırlanmaması həyata keçirilib-keçirilməməsi, habelə qiymətləndirməyə qədər görülən təshihedici tədbirlərin səmərəli olub-olmaması; habelə • Aşkar edilmiş çatışmazlıqların keyfiyyət idarəetmə sistemində təsirinin müvafiq qaydada düzəldilib-düzəldilmədiyi, məsələn, 45-ci paraqrafa uyğun olaraq əlavə tədbirlərin görülmə-görülməməsi. <p>A191. Aşkar edilmiş ciddi çatışmazlıqlar (o cümlədən ciddi və nüfuzedici olan çatışmazlıqların) müvafiq qaydada aradan qaldırıldığı və onların təsiri qiymətləndirmə zamanı təshih edildiyi vəziyyətlər ola bilər. Belə hallarda, keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) belə nəticəyə gələ bilər ki, keyfiyyət idarəetmə sistemi şirkəti keyfiyyət idarəetmə sisteminin məqsədlərinə nail olduğuna dair əğlabatan əminliklə təmin edir.</p> <p>A192. Aşkar edilmiş çatışmazlıq keyfiyyət idarəetmə sisteminin hazırlanması, tətbiqi və idarə olunmasına nüfuzedici təsir göstərə bilər. Məsələn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çatışmazlıq keyfiyyət idarəetmə sisteminin bir neçə bölməsinə və ya aspektinə təsir göstərir. • Çatışmazlıq keyfiyyət idarəetmə sisteminin konkret komponenti və ya aspekti ilə məhdudlaşır, lakin keyfiyyət idarəetmə sisteminin əsasını təşkil edir. • Çatışmazlıq şirkətin bir neçə biznes bölməsinə və ya coğrafi məkanına təsir göstərir. • Çatışmazlıq biznes bölməsi və ya coğrafi məkanla məhdudlaşır, lakin təsirə məruz qalan biznes bölməsi və ya məkan bütövlükdə şirkətin əsasını təşkil edir. • Çatışmazlıq müəyyən növ və ya xüsusiyyətli tapşırıqların əhəmiyyətli hissəsinə təsir göstərir. <p><i>Operativ və müvafiq tədbirlərin görülməsi və əlavə məlumatvermə (İst: Paraq. 55)</i></p> <p>A196. Keyfiyyət idarəetmə sistemində görə son məsuliyyət və hesabatlılıq həvalə edilmiş şəxs (şəxslər) 54(b) və ya</p>	
--	--	---	--

		<p>54(c) paragraflarında təsvir olunan nəticəyə gəldikdə, şirkət tərəfindən görülən operativ və müvafiq tədbirlərə aşağıdakılar daxil ola bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aşkar edilmiş çatışmazlıqları aradan qaldırılanaqədər daha çox resurs ayırmaqla və ya daha çox təlimat hazırlamaqla tapşırıqları dəstəkləmək və şirkət tərəfindən təqdim edilmiş hesabatların vəziyyətə uyğun olduğunu təsdiqləmək üçün tədbirlərin görülməsi, habelə bu cür tədbirlər haqqında tapşırıq qrupuna məlumatın verilməsi. • Hüquqi məsləhətlərin alınması. <p>A197. Bəzi hallarda şirkətin ona qeyri-icraçı nəzarəti həyata keçirən müstəqil idarəetmə orqanı ola bilər. Belə hallarda məlumatvermələr müstəqil idarəetmə orqanının məlumatlandırılmasını ehtiva edə bilər.</p> <p><i>Perfomansın qiymətləndirilməsi (İst: Paraq. 56)</i></p> <p>A199. Perfomansın müntəzəm qiymətləndirilməsi hesabatlılığı təşviq edir. Bir şəxsin perfomansını nəzərdən keçirərkən, şirkət aşağıdakıları nəzərə ala bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şəxsin məsuliyyətinə aid olan keyfiyyət idarəetmə sisteminin aspektləri üzrə şirkətin monitoring tədbirlərinin nəticələri. Bəzi hallarda, şirkət şəxs üçün hədəflər qoya və şirkətin monitoring tədbirlərinin nəticələrini həmin hədəflər üzrə qiymətləndirə bilər. • Həmin şəxsin məsuliyyətinə aid olan aşkar edilmiş çatışmazlıqlara cavab olaraq şəxsin gördüyü tədbirlər, o cümlədən bu cür tədbirlərin vaxtlılığı və səmərəliliyi. 	
57–60	Sənədləşdirilmə	<p>Sənədləşdirilmə (İst: Paraq. 57–59)</p> <p>A202. Sənədləşdirilmə şirkətin bu BKİS-ə, həmçinin qanun, qayda və ya müvafiq etik normalara uyğunluğu sübut edir. Bu, həmçinin heyətə və tapşırıq qruplarına təlim keçirmək, təşkilatda yığılmış biliklərin saxlanılmasını təmin etmək və keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı şirkət tərəfindən qəbul edilən qərarlar üçün əsasların tarixini təmin etmək üçün faydalı ola bilər. Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi ilə bağlı nəzərdən keçirilən hər bir məsələnin və ya qərarın sənədləşdirilməsi nə zəruri, nə də praktiki cəhətdən mümkün deyildir. Bundan</p>	

		<p>əlavə, bu BKİS-ə uyğunluq şirkət tərəfindən onun informasiya və məlumatvermə bölməsi, sənədlər və ya digər yazılı materiallar, yaxud keyfiyyət idarəetmə sisteminin komponentlərinin tərkib hissəsi olan İT proqramları vasitəsilə sübut edilə bilər.</p> <p>A203. Sənədləşdirilmə rəsmi yazılı təlimatlar, yoxlama siyahıları və formalar şəklində ola bilər, qeyri-rəsmi sənədləşdirilə bilər (məs., e-poçt vasitəsilə məlumatvermə və ya veb-saytlarda paylaşım), yaxud İT proqramlarında və ya digər rəqəmsal formalarda (məs., məlumat bazalarında) saxlanıla bilər. Sənədləşdirilmənin forması, məzmunu və həcmi ilə bağlı şirkətin mülahizələrinə təsir göstərə biləcək amillər, o cümlədən sənədləşdirilmənin yenilənmə tezliyi aşağıdakıları ehtiva edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şirkətin mürəkkəbliyi və ofislərin sayı; • Şirkətin praktikasının və təşkilinin xüsusiyyəti və mürəkkəbliyi; • Şirkətin yerinə yetirdiyi tapşırıqların xüsusiyyəti və tapşırıqları verən müəssisələrin xüsusiyyəti; • Sənədləşdirilən məsələnin xüsusiyyəti və mürəkkəbliyi, məsələn, onun keyfiyyət idarəetmə sisteminin dəyişmiş aspektinə və ya daha çox keyfiyyət riski olan sahəyə aid olub-olmaması və məsələ ilə bağlı mühakimələrin mürəkkəbliyi; habelə • Keyfiyyət idarəetmə sistemindəki dəyişikliklərin tezliyi və həcmi. <p>Çox mürəkkəb olmayan şirkətdə məlumatlarda təqdim edilən məsələləri əsaslandırmaq sənədlərə ehtiyac olmaya bilər, çünki qeyri-rəsmi məlumatvermə üsulları səmərəli ola bilər. Buna baxmayaraq, çox mürəkkəb olmayan şirkət bu cür məlumatvermələrin baş verdiyini sübut etmək üçün onların sənədləşdirilməsinin məqsədəuyğun olduğunu müəyyən edə bilər.</p> <p>A204. Bəzi hallarda, kənar nəzarət orqanı, məsələn, kənar yoxlamanın nəticələrindən irəli gələn rəsmi və ya qeyri-rəsmi olaraq sənədləşdirilmə tələblərini müəyyən edə bilər. Müvafiq etik normalar da sənədləşdirilmə ilə bağlı xüsusi tələbləri əhatə edə bilər, məsələn, IESBA Məcəlləsi maraqların toqquşması, qanunlara və qaydalara</p>	
--	--	---	--

		<p>riayət edilməməsi, habelə müstəqillik ilə bağlı müəyyən hallar da daxil olmaqla, xüsusi məsələlərin sənədləşdirilməsini tələb edir.</p> <p>A205. Şirkətdən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı hər bir məqsəd və ya keyfiyyət riskinin yaranmasına səbəb ola biləcək hər bir risk üçün hər bir şərtin, hadisənin, vəziyyətin, hərəkətin və ya hərəkətsizliyin mülahizəsinin sənədləşdirilməsi tələb olunmur. Bununla belə, cavab tədbirlərinin ardıcıl həyata keçirilməsini və idarə olunmasını əsaslandırmaq üçün keyfiyyət risklərini və şirkətin cavab tədbirlərinin keyfiyyət risklərini necə aradan qaldırdığını sənədləşdirərkən, şirkət keyfiyyət risklərinə verilən qiymətləndirmənin səbəblərini (yəni, nəzərdən keçirilən keyfiyyətin təmin edilməsi ilə bağlı bir və ya bir neçə məqsədin mövcud olması və onlara nail olunmasına təsir) sənədləşdirə bilər.</p> <p>A206. Sənədləşdirilmə şəbəkə, digər şəbəkə şirkətləri və ya şəbəkə daxilindəki digər strukturlar və ya təşkilatlar tərəfindən təmin edilə bilər.</p>	
--	--	---	--

Tərtib etdi:

**Sədrin elmi-metodik məsələləri
üzrə müşaviri**

Nəcəf Talıbov

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
AUDİTORLAR PALATASI**

**"MALİYYƏ HESABATLARININ AUDİTİNİ VƏ YA
TƏHLİLİNİ, YAXUD DİGƏR TƏSDİQLƏMƏ VƏ YA
ƏLAQƏLİ XİDMƏTLƏR ÜZRƏ TAPŞIRIQLARI
YERİNƏ YETİRƏN ŞİRKƏTLƏR ÜÇÜN KEYFİYYƏTİN
İDARƏ EDİLMƏSİ"**

Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartının

ŞƏRHİ

Bakı, 2022-ci il

